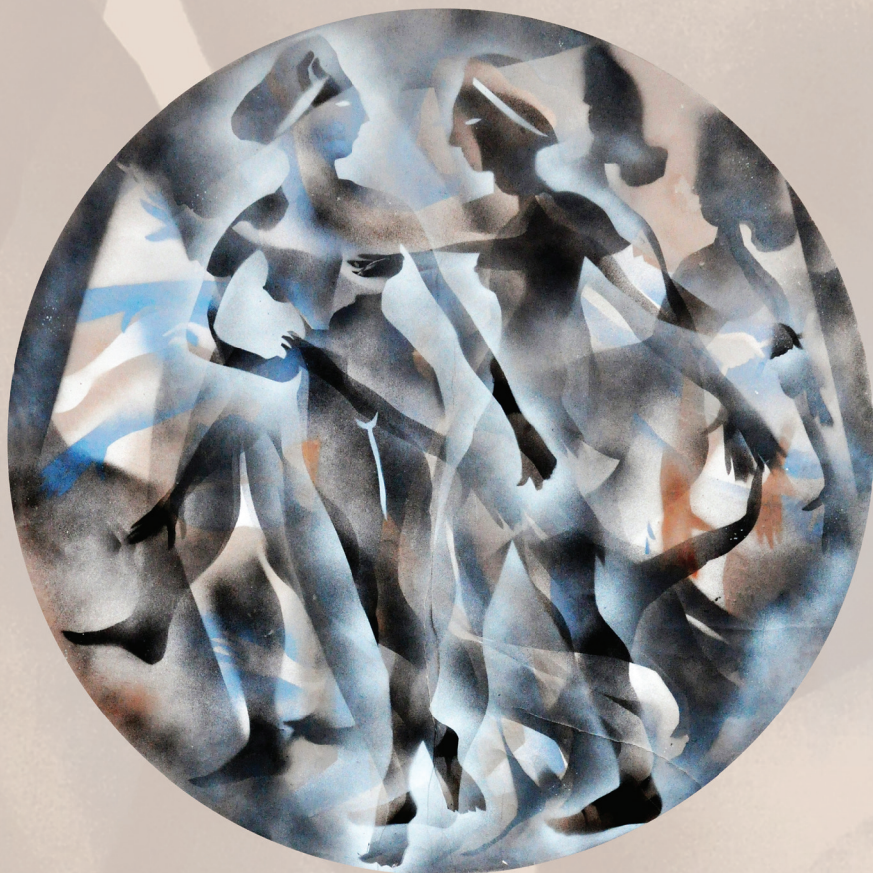

THIENEMANN TIVADAR ÉS A MAI SZAKTUDOMÁNYOK

ÍRÁSOK SZÜLETÉSE 125. ÉVFORDULÓJÁRA

SZERKESZTETTE: P. MÜLLER PÉTER

KRONOSZ KIADÓ

Thienemann Tivadar
és a mai szaktudományok

THIENEMANN TIVADAR ÉS A MAI SZAKTUDOMÁNYOK

ÍRÁSOK SZÜLETÉSE 125. ÉVFORDULÓJÁRA

SZERKESZTETTE:

P. MÜLLER PÉTER

KRONOSZ KIADÓ

PÉCS, 2016

Jelen elektronikus kiadvány a Kronosz Kiadó gondozásában
2016-ban megjelent nyomtatott kötet változatlan kiadása

pdf ISBN 978-615-6048-08-0

Olvasószerkesztő:

CZEFERNER DÓRA

A borító Csorba Simon László *Műzsák* (1999) című festményének
felhasználásával készült

(Az Ébredés sorozat darabja, Bp. SOTE, Neurológiai
Intézet frízéhez készült vázlat, papír, fújt olajfesték, 200x200 cm)

© Szerzők

© Szerkesztő

© Kronosz Kiadó

Tartalom

Előszó – P. Müller Péter	7
--------------------------------	---

I. IRODALOMTUDOMÁNY

DÁVIDHÁZI PÉTER	„Most taposnak rajtam”. Az újraírások poétikája egy bibliai zsoltártól Thienemann verséig	11
RÁKAI ORSOLYA	Irodalom és társadalom (alap)viszonyai: még egyszer Horváth János és Thienemann Tivadar koncepciójáról	47
HAVASRÉTI JÓZSEF	„Thienemann-kettőshangok”. Széljegyzetek Thienemann Tivadar Irodalomtörténeti alapfogalmak című könyvéhez	61
TAKÁTS JÓZSEF	Politikai és elméleti ambíció egy Thienemann-tanulmányban	78
NAGY IMRE	A csillám, amelyben „az eszme fénye tükröződik”. Thienemann, Erasmus és Dudith	87
THOMKA BEÁTA	Világirodalom-koncepciók. Thienemann, Auerbach és néhány újabb szempont	94

II. TÖRTÉNETTUDOMÁNY

GYÁNI GÁBOR	Irodalom- és történetelméleti diskurzusok a két háború között	105
UJVÁRY GÁBOR	A „csodagyerek” és a tudományszervező. Thienemann Tivadar ifjúkori pályája és szerepe a 20. század első felének magyar tudományos közéletében	115
LENGVÁRI ISTVÁN	Thienemann Tivadar az Erzsébet Tudományegyetemen	162

III. PSZICHOLÓGIA / NYELVTUDOMÁNY

PLÉH CSABA	Thienemann nyelvpszichológiája a pszichoanalízis és a pszicholingvisztika határán	177
A kötet szerzői		189

Előszó

2015-ben ünnepeltük Thienemann Tivadar születésének 125. évfordulóját, és emlékeztünk meg halálának 30. évfordulójáról. Thienemann Tivadar a két világháború közötti évtizedek magyar szellemi életének és a szellemtörténeti irányzatnak kiemelkedő képviselője volt. Munkássága szorosan kapcsolódott a pécsi Erzsébet Tudományegyetemhez, amelynek az 1920-as és az 1930-as években professzora volt. Ekkor írta az *Irodalomtörténeti alapfogalmak* című nagyhatású szaktudományi munkáját, amely 1931-ben Pécssett jelent meg. Ekkor volt a *Minerva* című folyóirat szerkesztője (1922–1940), és ekkor töltötte be egy cikluson át a pécsi bölcsészkar dékáni tisztségét is. A második világháborút követően, három és fél évtizedes amerikai emigrációja során adta ki kétkötetes nyelvpszichológiai munkáját, *The Interpretation of Language* (1973) címmel, amellyel arra adott példát, hogy az alkotó elme folyamatos megújulásra rendeltetett, új nyelven és új tudományterületen is képes kiemelkedő tudományos művet létrehozni.

A kötet tanulmányai Thienemann Tivadar életművének többféle összefüggését elemzik, e módon tisztelve a tudós nagyhatású munkássága előtt. Bár Thienemann publikációinak száma nem sok, hatása a maga korában kiemelkedőnek és az elmúlt évtizedek recepciójában is jelentősnek mondható. Jelen kötetben munkásságának irodalomtudományi, történettudományi, nyelvtudományi és pszichológiai vonatkozásai kapnak teret. A Thienemann-évfordulóra készült írások a humántudományok mai eredményeit és felismeréseit játékba hozva vizsgálják Thienemann hosszú, termékeny alkotói korszakának kiemelkedő műveit, belehelyezve azokat a korabeli szaktudományi és történelmi kontextusba.

Mivel Thienemann hazai munkásságában az irodalomtudomány állt előtérben, és a legnagyobb hatást is ebben a szaktudományban gyakorolta, a kötet írásainak többsége az életműnek e vonatkozását kutatja. Dávidházi Péter egy négy soros Thienemann-vers eredetét, kulturális áthagyományozódását, és a Thienemann által a korábbi szövegváltozatokon eszközölt változtatások jelentőségét elemzi, elhelyezve a verset a 20. századi magyar irodalom kiemelkedő négy sorosainak közegében. A Horváth János irodalomfelfogásától való szemléleti és módszertani eltérés a tárgya Rákai Orsolya dolgozatának, aki a két – ko-

rábbi szövetséges – elágazó tudományfelfogásának nyomába ered. Havasréti József a Thienemann főművének tekinthető *Irodalomtörténeti alapprogramok* című könyvet elemzi, a szellemi és materiális tényezők oppozíciójának, a technológia és „fejlődés” fogalmának középpontba állításával, valamint a mű médiatudományi jelentőségére való kitekintéssel. Két tanulmány is foglalkozik Thienemann akadémiai székfoglaló előadásával, a *Mohács és Erasmus* című művével. Nagy Imre a Dudith András pécsi püspökkel kapcsolatos vonatkozásokat emeli ki, míg Takáts József a Thienemann-előadás (tanulmány) hazai recepciójának tévútjait tárja fel. Thienemann világirodalom koncepcióját Erich Auerbach világirodalom-felfogásával veti egybe Thomka Beáta írása, amelyben a szemléleti kapcsolódások mellett az emigráns lét tapasztalata is szóba kerül.

A történettudomány szempontjából tárgyalja Thienemann munkásságának két világháború közötti időszakát Gyáni Gábor és Ujváry Gábor tanulmánya. Gyáni Gábor az akkori irodalomtudományi és történetelméleti diskurzusokat veti össze Thienemann nézeteivel, Ujváry Gábor pedig széles és aprólékos kontextust megrajzolva mutatja be Thienemann életútjának emberi, tudósi és politikai kapcsolatait és környezetét. Lengvári István Thienemann pécsi éveit, az Erzsébet Tudományegyetemen töltött időszak életrajzi, társas vonatkozásait tárgyalja.

Az amerikai emigráció időszakában bekövetkezett nyelv- és szaktudományváltás kiemelkedő eredménye volt Thienemann nyelvpszichológiai munkája, melynek magyar recepcióját indítja el és alapozza meg Pléh Csaba tanulmánya, aki összeveti Thienemann ezen a területen kialakított nyelvfelfogását a pszichoanalízis és a pszicholingvisztika akkori nézeteivel.

A könyv szorosan illeszkedik Thienemann Tivadar szellemi örökségének Pécssett folyó ápolásába. Ennek egyik kerete a Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának irodalom tanszékein 2006-ban útjára indított Thienemann-előadások című sorozat, amelyeknek anyagai könyv alakban is napvilágot láttak. Ugyancsak Pécssett jelent meg 2010-ben *Az utókor címére. Thienemann Tivadar hátrahagyott életrajzi feljegyzései* című kötet. A jelen kötet közvetlen előzményét a pécsi bölcsészkaron 2015. október 16–17-én rendezett Thienemann-émlékkonferencia jelenti, melynek előadásai alapján készültek a könyv tanulmányai. E helyütt szeretnék köszönetet mondani Dávidházi Péternek a konferencia előkészítésében nyújtott segítségével.

P. Müller Péter